

‘Balkon’ Şiirini İçeriden Okuma Denemesi

Hüseyin AKIN

Bu dünyada temelli bir yerimiz olmadı bir türlü. Ömrümüz başkalarının evlerini seyretmekle geçiyor.

‘Bahçesinden geçtik bari balkonu olsun’ diye hayalimizdeki fotoğrafa uygun bir ev bulmak için sokak sokak dolaştığımız bir anda yanımdaki şair dostun ağzından çıkmıştı bu söz.

Belki hayal hanemizin duvarına asacak bir ev bulamamıştık ama ömür boyu yeryüzünde varlığımızı taşıyabilecek bir söz bulmuştuk en azından. Bu da az bir şey değildi. Yaşadığımız şehrin bütün bahçeleri tarumar olmuştu da sanki bütün mimar ve müteahhitler fikir birliği etmişçesine boşluğa demir atmış bir gemi gibi balkonlar kondurmuşlar evlerin dört bir yanına.

Yitik bahçeye uzanan, evden fazla dışarıdan az, bu çıkıntı ev halkı için seyirlik yapay bir tepedir artık. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında” dizelerini ne vakit okusam balkonlar canlanır gözümde.

Evlerin ne içinde ne de büsbütün dışında, ne iç ne dış her iki tarafa da ait olmayan bu bölmeler aynı zamanda insan olarak bölünmüşlüğümüzün ve parçalanmışlığımızın da resmidir. Ne doğulu ne batılı, ne köylü ne de kentli. Hatta ne bu dünyaya ne de öte dünyaya ait olmayan, iki arada bir derede. Boşlukta salınan insan gövdesi, kamusal küvez ya da umumi küvet. Adına her şeyi söyleyebilirsiniz, ama ona evi tamamlayan bahçe demeniz evi fena hâlde üzecektir. Oraya her şeyi sığdırabilirsiniz, fakat insanı sığdıramazsınız.

İnsanın pencereden aşağı sarkan yanındır balkonlar. Habis bir ur addedildiğinden olsa gerek Türk kültüründe balkon yer almaz. Zira evler sokağa kapalıdır Türk kültüründe. Balkonun işlevini şimdilerde antre denilen ‘hayat’, cumba ve ‘çardak’ yerine getiriyordu bir zamanlar.

Balkon kültürü denilen ve dışarıya sarkan kültür tamamen Batı mimarisinin bir uzantısıdır. Sezai Karakoç’un “Balkon” şiirini bu anlamda yeniden okumak ve yorumlamak gerekiyor.

Bir hüküm cümlesiyle başlıyor söze Karakoç: 'Çocuk düşerse ölür.' Bu modern zamanlara ait bir yargının dillendirilmesidir kuşkusuz. Bize ait olan geleceksel sahici zamanlarda düşen çocuğun sonunun ölümle bitmesi şeklinde bir yargı yoktur. Çocuğun düşmesi gayet normal bir hadisedir; zira çocuk dediğin zaten düşse kalka büyür. Ne yazık ki çok katlı evlerle birlikte çocukların ayakları yere basmıyor artık.

"Balkon" bir medeniyet simgesidir. Hanelerimize kadar sokulan Batı medeniyetinin yıkıcı, ölümcül, insansız, ıssız ve korkunç yüzüne ışık tutuyor bu şiir. Oldukça yalın bir söyleyişle başlayan ilk dizenin hüküm cümlesi dizenin hemen devamında trajik bir gerekçeye bağlanıyor: 'Çünkü balkon ölümün cesur körfezidir evlerde'. Evin balkonu evden ayrı, evi tehdit eden bir unsurdur artık. Ölüm kendi sınırlarını aşıp dokunulmazlığı olan çocukların hayat alanlarına kadar sokulur. Her ne kadar kollarını ve bacaklarını dışarıya doğru uzatmış gibi görünse de balkon eve ve ev halkına karşı bir işgal girişimidir. Dün adına hayat denilen ahşap evlerin salonları bugün betona kesmiş biçimde ölüme-çocuk ölümlerine-ev sahipliği yapıyor.

Sezai Karakoç'un "Balkon" şiiri II. yeni içerisinde değerlendirilebilecek bir sehl-i mümteni örneğidir. Hem anlatım oldukça yalın ve sade hem de çocuk ölümlerine anneleri ve çocukları incitip ürkütmeyecek denli nahif bir şekilde yaklaşıyor. Şiirdeki duyarlılıkla paralel tarzda dışarıya uzanan balkonu olmayan bir şiir. Şu dize çocuklara ölüm fotoğrafını yakıştıramayan bir yüreğin dokunuşu sanki: 'Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların.' Bir çocuğun yüzündeki gülümsemeyi noktlayan şey ölümden başka ne olabilir ki? Şairin dili bunu söylemeye bir türlü gitmiyor. Ve anneler her zaman çocukla beraber anılır Karakoç'un şiirinde. ("Kaçar herkesten/Duramaz bir yerde/Anne ölünce çocuk/Çocuk ölünce anne" -Körfez-) "Balkon" şiirinde de çocuğun solan gülücüğü annelerle aynı karede yer alır: "Anneler, anneler elleri balkonların demirinde" Elleri balkonların soğuk demirinde anne fotoğrafı modern hayatın annelere yaşattığı şokun ifadesidir. Demir, soğuk ve çaresizlik annenin yüzünde donuk bir resme dönüşmüştür.

Balkon modern insanın kıyıya vurup daralan hayatıyla beraber yaklaşan ölümünün habercisidir. Çocukluğum ve ilk gençlik yıllarım balkonlu bir evde geçti. Ne annemi ne de babamı balkona çıkıp da otururken hiç görmedim. Her ikisi de pikniğe gitmek gibi balkonda oturmayı da anlamsız ve münasebetsiz buluyorlardı. Zaten balkonumuz bir uçtan diğer uca çamaşır kurutmaya tahsis edilip içerisi ıvır zıvırla dolu olduğu için öyle oturulabilir bir yer de değildi. Mecbur kalıp balkona çıktığımızda ise başkalarını rahatsız ediyormuşuz gibi bir hisse kapılıp hemen içeriye geçerdik. Balkonun bir ucunda insansız, yalnız ve boş bir sandalye yaz kış hep kendisiyle ilgilenecek bir insanı beklerdi. Omuzlara alınmayı bekleyen boş bir tabut gibi sabırsız. O zamanlar ifadeye dökemesek de içimizden üstadın şu dizeleri geçerdi: "İçimde ve evlerde balkon/ Bir tabut kadar yer tutar/

Çamaşırlarınızı asarsınız hazır kefen / Şezlongunuza uzanan ölü”. Bu dizelerde modern kent hayatının bütün açmazlarını ve çıkmazlarını görmek mümkündür. Tabut genişleyen bir metafordur artık ve tüm kenti temsil eder. Kentle ölüm iç içedir. Zira kent yaşatmak yerine sürekli ölüm doğurur. Çamaşırlar balkonlarda kurutulmaktadır, çünkü kent insanının gizleyecek mahrem bir dünyası kalmamıştır. Ölüm o kadar yakın ve hızlıdır ki daha çamaşırlar kurumadan ait oldukları gövdeleri yitirmektedirler. Şezlonga güneşlenmek için uzanan adam çoktan ruhunu kaybetmiş olduğundan ayaklarını ölüme doğru uzatmaktadır.

Sokaklar çoktan ortadan kalktı. Çocuklar evin sokağa göz kırpan ölümcül boşluğunda kendilerine koşup oynayacak bir alan açmaya çalışıyorlar. Burası ne ev ne de sokak. Ölümle dirim arasında sallanan bir sarkaç. İnsanlar da çamaşırlar gibi bir dizi sıralanarak kısırılmış zaman mandalları arasında sırtlarını güneşe verip kurumaya çalışıyorlar. Ruhları bedenlerinden, bedenleri elbiselerinden evvel kirlenen insanların ruhunu kaybedişini anlatır ‘balkon’ şiiri. Modern toplumun yaşadığı bu seri ölümleri durdurmanın yolu bir diriliş hareketi gerçekleştirmekten geçmektedir. Canlı cansız her şeyin yeniden dirilişiyle ancak ruhların ölümü son bulabilir. Tanrı’nın ruhundan üflediği insan bu ruhu taş, toprağa da verebildiği zaman dünyayı hakikat üzre yaşanılır bir yer kılacaktır.

Karakoç şiiri özünde Mehmet Akif ve Necip Fazıl şiirinin işaret ettiği dünyaya yastır. Bu yönüyle ümitsizliğe prim vermez. En umutsuz zamanlarda bile onun şiirlerinden her zaman bir doğunun yedinci oğlu çıkagelir. İlk bakışta “balkon” şiiri bir istisna gibi dursa da içinde gizli olan mana bunun tam tersidir. Yani alttan alta ümit telkin eden bir tarafı vardır bu şiirin. Geleceğe bakarak söylediği dizeler de böyledir: “Gelecek zamanlarda/ Ölüleri balkonlara gömecekler/ İnsan rahat etmeyecek/ Öldükten sonra da”. Bu dizelerde karamsarlık vurgusu gibi görünen şey aslında hemen ardından gelecek evlerini balkonsuz yapan mimarlara selam göndermek ve şiire onların serinlik ve sevincini yaymaktır. Umut telkin eden son dizelerde şair bulunduğu ortamı koşar adımlarla terk ediyor; fakat bu bir kaçış değil. İlk iki dizede yaşanan mevcut durumun katlanılmaz sıkıntısı kendini hissettiriyor: “Bana sormayın böyle nereye / Koşa koşa gidiyorum”. Ardından gelen son iki dize hem bir cevap hem de bir muştı niyeti taşıyor: “Alnından öpmeye gidiyorum/ evleri balkonsuz yapan mimarların”.

İyi de evleri balkonsuz yapan alnı öpülesi mimarlar nerede diye soruyorsanız şayet size bir çırpıda söyleyebilecek ümit cümlelerim yok benim. Ancak ben buradan, dünyanın balkonundan yaralı bir bakışla gördüklerimi aktarabilirim size. Şöyle ki; emeklilik günlerinin yaşlı insanları toplu konutların ortak rüzgârlarıyla kurumayı deniyorlar. Karşı balkondaki bayan okunmuş gazeteler, yaşanmış günler ve kullanılmış kelimelerle doldurduğu sepetin ipini yukarıya çekiyor. Dışarıyı kayıp, ev ortalıkta geziniyor.